

Róth Erika

AZ ÓVADÉK (KÖZEL)MÚLTJA ÉS JELENE A MAGYAR BÜNTETŐELJÁRÁSBAN

Polt Péter professzor úr publikációi a büntető anyagi és eljárásjog széles területét ölelik fel, de talán kevésbé ismert, hogy tudományos pályája első szakaszában az óvadékról is jelent meg tanulmánya.¹ Ennek apropóján választottam az ünnepi kötetbe szánt írásom témáját.

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Amikor Polt Péter publikálta tanulmányát, az óvadék nem létező jogintézmény volt a hazai büntetőeljárásban, de bevezetésének igénye, szükségessége felmerült. Ebből fakadóan az alapvető kérdés az volt, hogy miként illeszthető be a hazai jogrendszerbe ez az intézkedés, amelytől az előzetes letartóztatások számának csökkenését remélték.² Mivel az óvadék jellegű, az előzetes letartóztatás „kiváltására” alkalmas kényszerintézkedésről biztosíték elnevezés alatt a büntető perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (a továbbiakban: Bp.) rendelkezett,³ az újbóli bevezetése körüli viták során ez a szabályozás jelentette a kiindulópontot.

¹ POLT 1986.

² POLT 1986: 11.

³ Alkalmazásának lehetőségét a büntető eljárásban a házi őrizet, úgyszintén a biztosíték mellett való szabadlábra helyezés megszüntetése tárgyában hozott 1363/1945. ME rendelet felfüggesztette – lényegében megszüntette –, a következő büntetőeljárásról szóló jogszabályok már nem is tartalmazták. A rendelet 1. §-a a következő: „Az 1896: XXXIII. tc. 153. §-ában a házi őrizetre, valamint 162. és 537. §-aiban a biztosíték mellett való szabadlábrahelyezésre megállapított jogszabályok hatálya felfüggesztetik; ennél fogva a jelen rendelet hatálybalépésétől fogva házi őrizet, úgyszintén biztosíték mellett való szabadlábrahelyezés elrendelésének helye nincs.”

A jelen írás terjedelmi korlátai miatt az óvadékkal kapcsolatos szabályozás történetének még vázlatos bemutatását sem vállalhatom, de ez nem is feltétlenül szükséges, mert az ilyen irányú érdeklődést kielégítik más szerzők művei.⁴ Ezúttal csak a hatályos és az azt megelőző büntetőeljárás törvényünkre fókuszálok. Ezen belül is mindössze az óvadék egyes részkérdéseivel kapcsolatos szabályozás változásának bemutatására teszek kísérletet, összevetve az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: régi Be.) és a 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) vonatkozó rendelkezéseit, és ahol releváns, a lényegesebb változást eredményező módosításokra, így különösen a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2006. évi LI. törvénnyel (a továbbiakban: 2006. évi módosítás) beiktatott új szabályokra is kitérek.

Az óvadék definíciója a Bp. rendelkezéseiből kiindulva Polt szerint a következő: „az előzetes letartóztatásnál enyhébb jogkorlátozást jelentő, azt helyettesítő eljárásjogi eszköz, amely vagyoni értéke folytán hivatott biztosítani, hogy a terhelt ne szökjön meg, illetve a hatóság megjelenésre felszólító határozatának engedelmeskedjék.”⁵ Amikor a büntető eljárásjog tudományában óvadékról esik szó, olyan jogintézményt értünk alatta, amely az (előzetes) letartóztatás helyettesítésére alkalmas, annál enyhébb jogkorlátozással jár, és olyan vagyoni értéket képvisel, amely feltehetően biztosítja, hogy a terhelt a tőle elvárt magatartást tanúsítja. Hogy ez a magatartás mit jelent, az attól függ, hogy az óvadék az adott jogszabályi rendelkezés folytán csak a jelenlét biztosítására szolgál, vagy más eljárás cél elérésére is alkalmasnak véli a jogalkotó. A jelenleg hatályos Be. azonban egész más módon közelíti meg az óvadékot, és ennek megfelelően másként is határozza meg az óvadék fogalmát. De erről majd később esik szó, egyelőre térjünk vissza a klasszikusnak mondható definícióhoz! Ha a fogalmi elemeket egyenként megvizsgáljuk, közülük három egyértelműnek tűnik: a(z előzetes) letartóztatást helyettesítő eljárásjogi eszközről van szó, amely vagyoni értéket képvisel, és annak biztosítására szolgál, hogy a terhelt a tőle elvárt magatartást tanúsítsa.⁶ Mint helyettesítő intézmény a legszigorúbb korlátozást jelentő (előzetes) letartóztatásnál értelemszerűen enyhébb jogkorlátozással jár: a terheltnek nem kell feladnia megszokott életét, dolgozhat, együtt élhet a családjával stb.

⁴ A teljesség igénye nélkül: HERKE 1996; KÁLLAY 1996; BALLA–SZENTPÁLI 2004; KARDOS 2007.

⁵ POLT 1986: 12.

⁶ Kardos az óvadék célját a következőképpen definiálja: „a terhelt eljárási cselekményeken való részvételének biztosítása, a személyi szabadság korlátozása nélkül.” KARDOS 2007: 75.

Polt mellett is érvelt, hogy az óvadék nem csupán a terhelt megjelenését biztosíthatja, de a hatóság rendelkezéseinek megszegése esetén a súlyosabb következmények elkerülésének eszköze is lehet, azaz például a lakhelyelhagyási tilalom megszegése esetén nem lenne feltétlenül szükséges a terhelt előzetes letartóztatását elrendelni, hanem óvadék ellenében szabadlábbon maradhatna.⁷

Az 1986-ban írt tanulmányból is látszik, hogy bár megjelenése után a büntető-eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény elfogadásáig bő egy évtized telt el, a törvény hatálybalépésére pedig – többszöri módosítást követően – csupán 2003. július 1-jén került sor, az óvadék szabályozásának főbb csomópontjai definiálhatók voltak, több vonatkozásban már a rendelkezések tartalma is jól körvonalazódott a szakmai diskurzusok során. A kodifikáció idején elfogadottá vált az az álláspont, hogy az óvadék bevezetése szükséges az előzetes letartóztatás alternatívájaként.⁸ Ez természetesen nem jelenti azt, hogy senki sem fogalmazott meg kritikát, nem voltak ellenérvek az új kényszerintézkedés bevezetésével szemben. Az elfogadott szövegváltozat is többszöri átfogalmazás eredménye.

AZ ÓVADÉK „FELÉLESZTÉSE” A RÉGI BE.-BEN ÉS A HATÁLYOS BE. SZERINTI ÚJ SZEREPE

Jelentős változást hozott a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény a kényszerintézkedések körében, amikor – közel fél évszázaddal az 1896. évi Bp. adott rendelkezésének felfüggesztése után – az előzetes letartóztatás kiváltására alkalmas jogintézményként szabályozta az óvadékot. A régi-új kényszerintézkedés körüli bizonytalanság azonban érzékelhető volt, amit az is jelzett, hogy az óvadéokra vonatkozó rendelkezések hatálybalépésének időpontja többször változott.⁹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosításáról szóló 2002. évi I. törvény 308. §-ának (3) bekezdése szerint: „A Be. VIII. Fejezete VI. Címének (Az óvadék), és ehhez kapcsolódóan a 604. § (2) bekezdése i) pontjának a hatálybalépéséről külön törvény rendelkezik.” Az e szakaszhoz

⁷ POLT 1986: 13.

⁸ Ezt támasztja alá mások mellett KARDOS 2007: 74.

⁹ A bizonytalanság, az útkeresés a hatálybalépés után is tetten érhető volt. Ezt jelzi a jogszabály későbbi módosítása és a jogalkalmazásban felmerülő problémák. „A jogalkalmazói tanácsatlanságot szükségyszerűen egy aktív jogértelmezési folyamat követte, és sorra születtek e tárgyban kollégiumi állásfoglalások.” FÜLÖP–KISS 2008: 241.

fűzött indokolás ehhez a következő magyarázatot fűzte: „Az óvadék esetében a törvény szerint a hatálybaléptetés a jelenlegi társadalmi viszonyok között még nem indokolt. Elképzelhető, hogy az új Be. hatálybalépését követően néhány év múlva e jogintézmény bevezetése indokolttá válik, ezért rendelkezik úgy a törvény, hogy a hatálybalépésről majd külön törvény határoz.” Egy év elteltével azonban változott a jogalkotó álláspontja. Erről a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény indokolásában a következőket olvashatjuk: „A Be. eredeti szövegében kodifikált óvadék intézményét – amelynek hatálybalépését a Be. novella bizonytalan időre elhalasztotta – a törvény hatályba kívánja léptetni.”¹⁰

A régi Be. 147. § (2) bekezdése a következőket tartalmazta: „A bíróság a 129. § (2) bekezdésének b) pontjában meghatározott esetben a terhelt előzetes letartóztatását megszüntetheti, ha a bűncselekményre és a személyi körülményekre tekintettel az eljárási cselekményeknél a terhelt megjelenését az óvadék letétele valószínűvé teszi.” Ebből kiderül egyrészt az, hogy az óvadékról a bíróság dönt, hogy az előzetes letartóztatás különös okai közül csak a szökés veszélye az, amelynek fennállása esetén az óvadék a legsúlyosabb kényszerintézkedés helyettesítésére szolgálhat, és az is, hogy mit kell mérlegelnie a bíróságnak a döntéshozatal során (az eljárás alapjául szolgáló bűncselekményt és a terhelt személyi körülményeit).

A 2006-os módosítást követően a Be. 147. §-ának (1) bekezdésében a jogalkotó a következők szerint határozta meg az óvadék fogalmát: „Az óvadék a bíróság által meghatározott összeg, amely a terheltnek az eljárási cselekményeken való jelenlétét biztosítja.” Ebben a definícióban már nem szerepel az – amit a törvény eredeti szövegváltozata még tartalmazott –, hogy az új kényszerintézkedés az előzetes letartóztatás helyettesítésére szolgál, de ugyanezen szakasz (2) bekezdése ezt egyértelművé teszi, mint ahogy azt is, hogy kizárólag a szökés veszélye miatt elrendelt vagy elrendelni indítványozott előzetes letartóztatás esetén válthatja ki az óvadék a jelentősebb hátrányt, súlyosabb jogkorlátozást jelentő személyi szabadságot elvonó kényszerintézkedést.

A hatályos Be. az óvadék jellegét, a büntetőeljárásban betöltött szerepét gyökeresen megváltoztatta, ami az óvadék rövid önálló életének végét jelentette. Már nem a letartóztatás önmagában is alkalmazható alternatívájaként

¹⁰ Lásd a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény 44–45. §-ához fűzött indokolást!

jelenik meg,¹¹ hanem egyike a távoltartás és a bünygyi felügyelet magatartási szabályainak megtartását biztostó két intézkedésnek.¹² A változtatás indokaként a Be. indokolása azt jelöli meg, hogy a régi Be. számos újonnan bevezetett jogintézménye – többek között az óvadék – nem váltotta be a hozzá fűzött várakozásokat. Azzal, hogy a bünygyi felügyelet, illetve a távoltartás magatartási szabályainak megtartását biztostó eszközzé alakult át, „jelentösen bövöl és egyszerűsödik az óvadék alkalmazásának lehetősége. A törvény ezzel is jelezni kívánja, hogy a letartóztatások számát az európai trendeknek megfelelően indokolt a minimálisra csökkenteni és a letartóztatást valóban csak a legszükségesebb esetekre korlátozni.”¹³ Valóban, a jogalkalmazó a régi Be. hatálybalépése után kevésbé fogadta lelkesen az új kényszerintézkedést. Ennek oka elsősorban a bizalmatlanság lehetett, nem bíztak abban, hogy akár egy jelentösebb összeg elvesztésének kockázata visszatartja a terheltet attól, hogy kivonja magát a büntetőeljárás hatálya alól, megszökjön, elrejtözzön, idézés esetén ne jelenjen meg a nyomozó hatóság, ügyészség, bíróság előtt, elérhetetlenné váljon. „A személyi bizalom hiányát markánsan jelzi, hogy az óvadék önálló alkalmazása szinte példa nélküli, azt igen sok esetben a szökés, elrejtözés megakadályozását szolgáló egyéb kényszerintézkedés egészíti ki.”¹⁴

A jelenlegi szabályozás sem valószínű, hogy népszerűbb lesz, söt az indítvány előterjesztésére jogosultak sem élnek nagy számban azzal a lehetőséggel, hogy enyhébb korlátozás érdekében óvadék letételét ajánlják fel. Évente mintegy fél-száz indítvány érkezik összesen (2019-ben 63, 2020-ban 40, 2021-ben 45, 2022-ben 54, 2023-ban 50), amelyek közül nagyon kevés érdemli ki az ügyészség támogatását.¹⁵ A bíróság által megállapított óvadék a Be. hatálybalépése óta a 20 esetet még soha nem érte el évente (2019-ben 18, 2020-ban 7, 2021-ben 14, 2022-ben 19, 2023-ban 14). Ezek szinte mindegyikében enyhébb kényszerintézkedés elrendelésére került sor a statisztikai adatok szerint, olyan csupán két alkalommal

¹¹ „[A] Be. (az előzetes kényszergyógykezelés kivételével) lényegében minden személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés esetén lehetővé teszi az óvadék elrendelését annak érdekében, hogy enyhébb kényszerintézkedést rendeljenek el.” POLT 2024. Az adott rész szerzője: Herke Csongor.

¹² A távoltartás és a bünygyi felügyelet magatartási szabályainak megtartását biztostó másik intézkedés a terhelt mozgását nyomon követo technikai eszköz alkalmazása. Be. 282. § a) pont.

¹³ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény Általános indokolásának IV. része: A törvény legfontosabb újításai – A személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések.

¹⁴ FÜLÖP–KISS 2008: 247.

¹⁵ Az ügyészség túlnyomórészt elutasításra vonatkozó indítványait Stál is elgondolkodtatónak tartja. STÁL 2019: 435.

fordult elő 2019-ben, hogy enyhébb magatartási szabályokat állapított meg a bíróság, 2021-ben pedig három esetben a bűnügyi felügyelet megszüntetésére került sor. Mindez akkor értelmezhető, ha áttekintjük a bűnügyi felügyelet alkalmazásával kapcsolatos adatokat is. E kényszerintézkedés elrendelésére ügyészi indítványra 2019-ben 302, 2020-ban 408, 2021-ben 431, 2022-ben 483, 2023-ban 504 esetben került sor, míg hivatalból a bíróság 2019-ben 68, 2020-ban 80, 2021-ben 99, 2022-ben 96, 2023-ban 115 alkalommal döntött. A bejelentett ügyészségi fellebbezések folytán a másodfokú bíróság néhány további esetben is elrendelte a bűnügyi felügyeletet.¹⁶ A statisztikai adatok arra utalnak, hogy az óvadék jogintézményének elfogadottsága a hatályos Be. új szemléletet tükröző szabályai alapján sem nőtt.¹⁷

AZ ÓVADÉK CÉLJA

Az óvadék alkalmazása során alapvető kérdés, hogy a jogalkotó a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések (korábban az előzetes letartóztatás) mely különös oka esetén kívánja lehetővé tenni az óvadék letétbe helyezésének engedélyezését.

A régi Be. egyértelműen rögzítette, hogy a 129. § (2) bekezdésének b) pontjában¹⁸ meghatározott esetben, a terhelt jelenlétének biztosítása érdekében van lehetőség arra, hogy az óvadék az előzetes letartóztatás helyébe lépjen, ha a bűncselekményre és a személyi körülményekre tekintettel az eljárási cselekményeknél a terhelt megjelenését az óvadék letétele valószínűvé teszi [rég. Be. 147. § (2) bekezdés].

A Be. nem tartalmazott ilyen megszorítást. Így az óvadék alkalmazásának a törvényben definiált célja „a bíróság által elrendelt távollét, illetve bűnügyi felügyelet magatartási szabályai megtartásának, valamint a terhelt eljárási cselekményeken való jelenlétének elősegítése” (Be. 284. §). A jogalkalmazói

¹⁶ A statisztikai adatok forrása: *Ügyészségi statisztikai tájékoztató. Büntetőjogi szakág. A 2023. évi tevékenység 2024.*

¹⁷ Erre a következtetésre jutott Czéh Ágnes is a bírói gyakorlat elemzésének eredményeként: „az előző törvény hatálya alatti óvadéki ügyek számának csökkenő tendenciája a jelen törvény hatálya alatt is folytatódott.” Czéh Ágnes: 29.

¹⁸ Ha a terhelt szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nem biztosítható [rég. Be. 129. § (2) bekezdés b) pont].

gyakorlat – a korábbi Be. szabályaival összhangban – ezt a rendelkezést akként értelmezte, hogy az óvadék csak a jelenlét biztosítását szolgálhatja. Így a hatálybalépést követően¹⁹ a jogalkotó kénytelen volt reagálni és egyértelművé tenni: „Az óvadék megállapításának e törvény eltérő rendelkezése hiányában valamennyi, a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés 276. § (2) bekezdésében meghatározott oka esetén helye van” (Be. 284. §). Ennek megfelelően az óvadék garanciát jelenthet a távoltartás és a bünyügyi felügyelet szabályainak megtartásához, akár a terhelt jelenlétének biztosítása, akár a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása, akár a bűnisméltés lehetőségének megakadályozása érdekében rendelték el a kényszerintézkedést. Nyilvánvalóan figyelemmel kell lenni arra, hogy az a kényszerintézkedés, amelyhez az óvadék kapcsolódik, milyen célt szolgálhat. A személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések közül a távoltartás a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának, illetve – ha ez a sértett vonatkozásában állapítható meg – a bűnisméltés megakadályozásának érdekében rendeltető el, míg a bünyügyi felügyelet a terhelt jelenlétének biztosítása, a bizonyítás megnehezítésének vagy megghiúsításának megakadályozása, illetve a bűnisméltés megakadályozása érdekében [Be. 277. § (1)–(2) bekezdés].

KI AJÁNLHATJA FEL, ÉS TEHETI LE AZ ÓVADÉKOT?

Az 1998. évi XIX. törvény kihirdetett szövege szerint óvadékot a terhelt vagy helyette más ajánlhatott fel, és tehetett le, a 2006. évi módosítást követően viszont az óvadék megállapítását már csak a terhelt és a védője indítványozhatta. Ez a változás problémát is okozott a jogalkalmazónak, hiszen nem volt egységes a gyakorlat abban, hogy a 2006. július 1-jét megelőzően a terhelt helyett más által felajánlott és letett óvadékot kinek kell visszaadni. A 2/2009. Büntető jogegységi határozatban a Legfelsőbb Bíróság akként foglalt állást, hogy ebben az esetben az óvadékot változatlanul a letevőnek – és nem a terheltnek – kell visszaadni, ha ennek feltételei fennállnak.

Ha a jogalkotó lehetővé teszi, hogy a terhelt érdekében más ajánlja fel, és helyezze letétbe az óvadék összegét, az segítséget jelenthet annak, aki maga nem tudja előteremteni a számára rendkívül magas összeget, és így nem lenne

¹⁹ Lásd a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény 170. §-át és az ahhoz fűzött indokolást.

lehetősége kihasználni az óvadék engedélyezésével előálló kedvező helyzetet. Ugyanakkor olyan elköteleződést, rosszabb esetben kiszolgáltatottságot eredményezhet, amelyet nem célszerű törvényi rendelkezéssel támogatni.²⁰

A hatályos Be. is csak a terhelt és a védője számára teszi lehetővé, hogy a letenni kívánt összeget is megjelölve indítványozza az óvadék összegének megállapítását, és az óvadék letétele esetére enyhébb kényszerintézkedés elrendelését vagy enyhébb magatartási szabály előírását [Be. 285. § (1)–(2) bekezdés]. Arról azonban, hogy milyen forrásból rendelkezik az óvadék összegével a terhelt, nem kér igazolást a bíróság, így annak, hogy harmadik fél nyújtson anyagi segítséget, továbbra sincs akadálya.

AZ ÓVADÉK ÖSSZEGE

A régi Be. az óvadék összegének alsó és felső határaira konkrét rendelkezést nem tartalmazott, a 147. § (4) bekezdésében írtak szerint azt a terhelt személyi körülményeire és vagyoni helyzetére is figyelemmel állapította meg a bíróság. Így nem csak a bűncselekmény súlyának volt jelentősége. A 2003. évi II. törvény 44–45. §-ához fűzött indokolás szerint: „Az óvadék összegének sem az alsó, sem a felső határát nem határozza meg a törvény; a terhelt személyi és vagyoni viszonyaira figyelemmel olyan összegben látszik azt célszerűnek meghatározni, hogy az óvadék elvesztésének a kilátása a szökéstől, elrejtőzéstől visszatartson.” Ezzel a rendelkezéssel az óvadék ellen leggyakrabban felhozott kifogás alaptalanná vált. Az óvadék ellenzői ugyanis azzal érveltek, hogy az a vagyonosabbaknak kedvez, hiszen ők azok, akik le tudják tenni a bíróság által meghatározott összeget, és így elkerülhetik, hogy előzetes letartóztatásba kerüljenek. Ha az óvadéknak nincs alsó összeghatára sem, akkor valóban elmondható, hogy a terhelt vagyoni körülményeihez igazodhat a bíróság, és akár alacsony összegű óvadéket is megállapíthat, ha az alkalmas arra, hogy a terheltet a szökéstől visszatartsa, arra ösztönözze, hogy jelenjen meg az eljáró hatóságok előtt. A másik pólust nézve viszont a vagyonosabb terheltek esetében magas összegű óvadék megállapítására is sor kerülhet, amelynek elvesztése már számukra is jelentős hátránnyal jár.²¹

²⁰ Ahogy Herke írja: „Nem szabad ugyanis kitenni a szorult helyzetben lévő terheltet annak, hogy beleegyezése nélkül lekötelezettjévé válhasson egy kívülállónak.” HERKE 1996: 109.

²¹ Az óvadék differenciált megállapításának lehetőségére, annak előnyére utal Herke Csongor is. HERKE 1996: 100.

A hatályos Be. az óvadék összegének minimumát rögzíti, felső határáról nem rendelkezik. A Be. 286. § (2) bekezdése több tényezőt is felsorol, amelyet a bíróságnak figyelembe kell vennie a döntés meghozatala során. Így az óvadék összegét a bíróság a jelenlét biztosításával, a bizonyítás megnehezítésével vagy meghiúsításával, illetve a bűnismétléssel kapcsolatos fenyegetettség mértékéhez igazodóan, a bűncselekmény tárgyi súlya alapján, a terhelt személyi körülményeire és vagyoni helyzetére is figyelemmel állapítja meg. E szempontok meghatározása ellenére – ahogy Bérczes Viktor is megjegyzi – az óvadék összegének megállapítására vonatkozó bírói gyakorlat még nem alakult ki. E vonatkozásban Bércses egy empirikus kutatási adatokon alapuló, minimumszabályokra vonatkozó kúriai állásfoglalás kialakítását tartja szükségesnek.²²

AZ ELJÁRÁS ALAPJÁUL SZOLGÁLÓ BŰNCSELEKMÉNY JELENTŐSÉGE

Szintén jelentős különbség, hogy a régi Be. eredeti szövege nem minden bűncselekmény esetén tette lehetővé óvadék ellenében az előzetes letartóztatás elkerülését – kizárt volt, ha a szándékos bűncselekményre a törvény nyolcévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést rendelt, továbbá ha a bűncselekményt bűnszövetségben, üzletszerűen, bűnszervezet tagjaként, fegyveresen, illetve kiskorú sérelmére követték el [147. § (2) bekezdés]. Ez a rövid életű rendelkezés már hatályba sem lépett, a 2003. évi II. törvény 44–45. §-hoz fűzött indokolás szerint ugyanis „e felesleges törvényi kötöttségeket tartalmazó rendelkezés szükségtelen”.

A hatályos Be. bármely bűncselekmény és a bírói engedélyes személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés bármely különös oka esetén lehetővé teszi az óvadék alkalmazását.²³

²² BÉRCSES 2023: 1489.

²³ Ahogy Stál összefoglalja: „Több ügyben a terhelt számára kedvező döntésnek nem jelentette akadályát az, hogy az eljárás kiemelkedő tárgyi súlyú, akár többszörösen is minősülő, élet elleni bűncselekmény miatt indult, vagy tárgyat nagyszámú bűncselekmény képezte. Nem volt kizáró ok a büntetett előélet, a több eljárás folyamatban léte, az eljárás alatt újabb bűncselekmény elkövetése, a már elrendelt kényszerintézkedés szabályainak megszegése, a kényszerintézkedés több különös okának egyidejű fennállása, de a török állampolgárság sem.” STÁL 2019: 435.

AZ ÓVADÉK ÉS MÁS KÉNYSZERINTÉZKEDÉSEK KAPCSOLATA

A régi Be. eredeti szövege szerint az óvadék elfogadásával egyidejűleg lakhely-elhagyási tilalom és a terhelt útlevelének elvétele is elrendelhető volt. Ez utóbbi kényszerintézkedés elnevezésének megváltozása következtében az útlevel elvétele úti okmány elvételére változott, majd e kényszerintézkedés megszűnése után, újabb jogszabályváltozást követően a kiutazási tilalmat lehetett elrendelni. A házi őrizet önálló kényszerintézkedésként történő bevezetése után ez is alkalmazható volt az óvadék mellett. A 2006. évi LI. törvény rövid időre lehetővé tette az óvadék mellett a távortartás elrendelését is, a két intézkedés összekapcsolásának lehetőségét azonban a 2007. évi XXVII. törvény 45. §-a – a kiutazási tilalommal együtt – megszüntette.²⁴ Ennek indoka a következő volt: „Távortartás ugyanis nem rendelhető el, abból az okból, hogy a terhelt eljárási cselekményeknél történő jelenlétét biztosítsa, ezért az előzetes letartóztatás óvadék ellenében való megszüntetésekor sem léphet az előzetes letartóztatás helyébe.”

A hatályos Be. eleve a távortartáshoz és a bünygyi felügyelethez kapcsolja az óvadéket, amikor annak célját e két kényszerintézkedés magatartási szabályainak megtartásában, valamint a terhelt eljárási cselekményeken való jelenlétének elősegítésében határozza meg.

ZÁRSZÓ

Jelentős változást hozott az óvadék intézményének történetében az, hogy a jogalkotó a Be. új szabályaival egészen más szerepkörbe helyezte, a távortartás és a bünygyi felügyelet szabályainak betartását biztosító megoldásként tartotta fenn. Ugyanakkor – ha nem is olyan közvetlen módon, mint a régi Be. alapján – az óvadék létbe helyezésének engedélyezése továbbra is elsősorban, de nem kizárólagosan a letartóztatás elkerülését teszi lehetővé a terhelt számára. Ezt támasztja alá az is, hogy „az óvadék megállapítása iránti indítványok óhatatlanul a letartóztatás megszüntetése melletti enyhébb kényszerintézkedés alkalmazására irányulnak, melyhez járulékosan kapcsolódik az óvadéki felajánlás”.²⁵

²⁴ A gyakori módosítások között nehéz eligazodni. Igazat adhatunk Stál Józsefnek, aki a következőket írta a régi Be. óvadékkal kapcsolatos szabályairól: „A módosítások alig követhetők. Úgy tűnik, hogy a jogalkotó sem tudta, mit is akar ezzel a jogintézménnyel.” STÁL 2019: 326.

²⁵ CZÉH 2024: 29.

Úgy tűnik azonban, hogy akár önálló kényszerintézkedésként, akár más személyi szabadságot érintő kényszerintézkedéshez kapcsolva, további biztosítékként rendelkezik a törvény az óvadékról, a gyakoribb alkalmazására irányuló jogalkotói szándék nem érvényesül a gyakorlatban.

IRODALOMJEGYZÉK

- BALLA Lajos – SZENTPÁLI Edit (2004): Adalékok az óvadék intézménytörténetéhez. *Bírák Lapja*, 14(1–2), 64–70.
- BÉRCES Viktor (2023): A személyi szabadságot érintő kényszercselekmények megítélése a Kúria joggyakorlatában, különös tekintettel a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések egyes típusaira. *Kúriai Döntések – Bírósági Határozatok*, 71(8), 1482–1490.
- CZÉH Ágnes (2024): Az óvadék intézményének fejlődése és aktuális alkalmazási kérdései a Budakörnyéki Járásbíróság gyakorlatában. *Magyar Jog*, 71(1), 23–30.
- FÜLÖP Ágnes – KISS Anna (2008): Az óvadék elméleti és gyakorlati kérdései. *Kriminológiai Tanulmányok*, 45, 239–258.
- HERKE Csongor (1996): Az előzetes letartóztatást helyettesítő intézmények, különös tekintettel az óvadéokra. *Bírák Lapja*, 6(1–2), 97–118.
- KÁLLAY István (1996): Óvadék a 18–19. századi büntető joggyakorlatban. *Jogtudományi Közlöny*, 51(9), 375–377.
- KARDOS Sándor (2007): Az óvadék a büntetőeljárásban. In NAGY Ferenc (szerk.): *Ad futuram memoriam. Tanulmányok Cséka Ervin 85. születésnapja tiszteletére*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 66–84.
- POLT Péter (1986): Az óvadékról. *Belügyi Szemle*, 24(7), 11–17.
- POLT Péter szerk. (2024): *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. A Be. 285. §-ához fűzött magyarázat. 2024. évi Jogtár-formátumú kiadás.
- STÁL József (2019): Az óvadék térhódítása és a letartóztatás térvesztése a magyar büntető jogalkalmazásban. *Magyar Jog*, 66(7–8), 425–437.
- Ügyészségi statisztikai tájékoztató. *Büntetőjogi szakág. A 2023. évi tevékenység (2024)*. Budapest: Legfőbb Ügyészség. <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2016/02/buntetojogi-szakag-2023.-ev.pdf>

